

KULTURHISTORISK UTREDNING 2020

STRANDHOTELLET OCH HALLANDSGÅRDEN

Inför ny detaljplan för Mellbystrand centrum

Malin Clarke & Björn Ahnlund

Stiftelsen Hallands Läns museer, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2020

Byggnadsantikvarisk utredning 2020

Bild framsida: Strandhotellet, gavelmotiv

Foto: Malin Clarke & Björn Ahnlund (film nr 2020-77)

Grafisk form: Anders Andersson.

Layout: Malin Clarke & Björn Ahnlund

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

D nr: 2020-282

INNEHÅLL

Inledning.....	4
Uppdrag	4
Metod	4
Förutsättningar.....	4
Historik	6
Mellbystrand.....	6
Strandhotellet och Hallandsgården	7
Planområdet.....	10
Beskrivning	10
Strandhotellet.....	12
Beskrivning	12
Värdeomdöme	12
Hallandsgården	14
Beskrivning	14
Värdeomdöme	14
Förslag till skyddsbestämmelser	16
Strandhotellet	16
Hallandsgården.....	16
Källor och Litteratur.....	17

INLEDNING

Uppdrag

Kulturmiljö Halland har fått i uppdrag av Laholms kommun att genomföra en kulturhistorisk utredning över Strandhotellet och Hallandsgården, Mellbystrand centrum (Åmot 1:112 och Åmot 1:15) i samband med planläggning för nya mötesplatser och ny bebyggelse i Mellbystrand centrum. Utredningen syftar till att identifiera byggnadsverkens kulturhistoriska värden samt formulera förslag till lämpliga skyddsbestämmelser.

Utredningen har genomförts av bebyggelseantikvarier Björn Ahnlund och Malin Clarke under november - december 2020.

Metod

Området och byggnaderna har undersökts på plats samt dokumenterats exteriört genom digital fotografering. En översiktlig historik har sammanställts för att belysa byggnadernas betydelse i ett historiskt sammanhang. En fördjupad kulturhistorisk värdering har genomförts där värdebärande karaktärsdrag har pekats ut. Förslag till planbestämmelser har utformats utifrån de värden som identifierats med grund i Boverkets allmänna råd om planbestämmelser.

Förutsättningar

Strandhotellet är utpekade som särskilt värdefullt i Bygd att bevara - program för kulturminnesvård (1987). Strandhotellet samt Hallandsgården är utpekade i bevarandeplanen för Mellbystrand (1997). I den länstäckande bebyggelseinventeringen som genomfördes 2005-2009 bedömdes Strandhotellet som kulturhistoriskt värdefull klass A och Hallandsgården klass B i en skala mellan A-C.

Då byggnaderna är av högt kulturhistoriskt värde omfattas de av plan- och bygglagens krav på varsamhet och förbud för förvanskning (kap 8 §§13,17). Planläggning ska vidare ske med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan (PBL 2010:900, kap 2 § 6).

HISTORIK

Mellbystrand

Kustområdet bestod till sent 1800-tal främst av flygsandsdyner med inslag av ljung och användes främst som betesmark. Återkommande problem med sandflykt gjorde marken bitvis obrukbar. Så var läget för Hökafältet, där kronan övertog marken i mitten av 1800-talet för att genom storskalig plantering stoppa sandflykten. Söder om fältet, vid Åmot och Mellby, var markförhållande något gynnsammare. Här på utmarken fanns strandsittartorp med tillhörande odlingslotter. Strandsittarna levde under mycket knappa omständigheter genom kustnära fiske, egna odlingar och dagsverken.

På generalstabskartan från 1867 syns ett flertal byggnader nära kustlinjen. Lantmäteriet©

Badortsepoken vid Mellbystrand började i liten skala redan på 1880-talet med ångbåtsurer på Lagan från Laholm till "Åmotstrand", som det kallades vid denna tid. 1908 uppfördes café Strandstugan, vilken blev den första servicebyggnaden för badturismen. I mitten av 1920-talet upphörde ångbåtstrafiken och ersattes av buss- och sedermera biltrafik. Badgästturismen ökade successivt och ny bebyggelse såsom hotell, pensionat, barnkolonier och sommarstugor började uppföras i större skala från slutet av 1920-talet. Den gamla utmarken styckades av och såldes billigt. Utbyggnaden skedde i etapper och runt 1970 hade Mellbystrand växt ihop med sin södra granne Skummeslövsstrand. Under senare decennier har en utveckling mot bl.a alltmer permanentboende delvis lett till en omvandling av den äldre bebyggelsen och bebyggelsestrukturen.

På 1920-talets karta har badortsbebyggelsen och vägnät börjat ta form. Lantmäteriet©

Strandhotellet och Hallandsgården

År 1908 uppfördes kafé Strandstugan på initiativ av brevbäraren CE Persson. Den från början oansenliga byggnaden byggdes till- och om under de följande åren. Verksamheten bestod runt 1920 även av restaurang- och pensionatsrörelse med tillhörande annex.

Den första juli 1926, mitt under högsäsong, utbröt eldsvåda och Strandstugan brann ned. Snabbt bestämdes dock att bygga nytt och redan följande år stod den stora hotell- och restaurangbyggnaden klar på samma plats. Den nya byggnaden var ritad av arkitekt August Svensson, som bl.a. är upphovsman till biograf Röda Kvarn i Halmstad. Troligen hade Svensson även ritat den föregående byggnaden, som visserligen var betydligt mindre, men annars uppvisade uppenbara likheter med den nyuppförda byggnaden, såsom fönster- och takform.

Den nybyggda "Badrestauranten Strandstugan" hade en fasad av rödfärgad lockpanel med fönstersnickerier målade i ljus oljefärg. Taket var avtäckat med tjärpapp. Längs byggnaden löpte en grusgång kantad av huggen kantsten. Ett nytt karaktärsfullt inslag var den långa verandan, loggian med en arkad. Invändigt fick byggnaden flera festsalar som utsmyckades med påkostade finsnickeriarbeten och dekorationsmålningar av bl a John Jonsson och Edvard Högardh, Halmstad.

Strandhotellet som det såg ut när det var nybyggt. Byggnaden blev redan från start ett populärt vykortsmotiv.

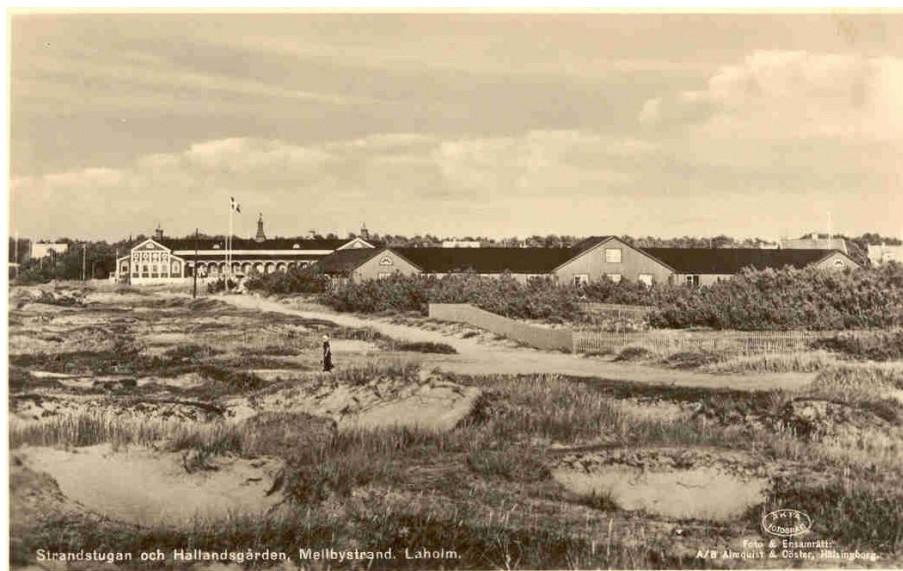
Strandstugan före den förödande branden 1926. Foto Föreningen Gamla Laholm.

8 MELLBYSTRAND CENTRUM - STRANDHOTELLET OCH HALLANDSGÅRDEN

Ett stenkast från Strandstugan, såsom rumsannex till detta, byggdes Hallandsgården 1929. Byggnaden uppfördes efter traditionell förebild med tre sammanbyggda, rödfärgade "hallandslängor" med en sammanhängande loggia runt en innergård. Hallandsgården bestod endast av övernattningsrum, måltiderna intogs på Strandstugan.

Strandhotellet, som huvudbyggnaden efterhand kom att benämnas, upplevde fram till slutet av 1940-talet en glansperiod med förstklassig restaurangrörelse och med dåtidens celebriteter som stamgäster. 1951 köpte "Sibbhultsmiljonären" Bror Färe Strandhotellet. Den nye ägaren lät renovera byggnaden och i samband härmed gjordes en del förändringar; bl.a. lades nytt yttertak i form av enkupigt tegel och arkadens träkolonner byttes ut mot betongdito med gjutna figuriner i varannan pelare. Trädgårdskonst i liknande stil tillkom även nu.

Strandstugan och Hallandsgården låg länge närmast stranden.

Redan i början av 1940-talet hade fasaden målats om i ljus oljefärg. Från Färeperioden vet vi med ledning av kolorerade vykort att fasaden vid denna tid var ljusgul med vita kolonner och fönster och med grön eller rödmålad panel i arkaden. Under 1960-talet målades fasaden i en kraftigare gul nyans.

Strandhotellet drevs vidare under olika ägare och förde periodvis en något brokig tillvaro som traktens nöjestempel. Under slutet av 1900-talet tillkom vissa utbyggnad. Runt 2010 renoverades byggnaden interiört och restaurangverksamheten återöppnades. Samtidigt uppfördes modernistisk stugbebyggelse strax intill byggnaden. Under senare tid har en uteservering byggts upp framför arkaden.

Matssal och restaurang när hotellet var nytt.

Strandhotellet har under åren haft lite olika framtoning, vilket framgår av vykortet. Under en period stod t.ex. "Strandhotellet" skrivet i stor stil på framsidans tak. På 1960-talet målades fasadpanelen i en skarp brandgul kulör. Flera olika stakettyper har därtill förekommit

PLANOMRÅDET

Beskrivning

Mellbystrand sträcker sig längs kusten, väster om Laholm. Orten har vuxit fram under 1900-talet. Bebyggelsen är småskalig och av blandad karaktär där äldre fritidshus samsas med villor för permanentboende. Trots att orten förändrats över tid är badortskaraktären fortfarande uppenbar genom de välbevarade fritidshus från olika tidsperioder, restauranger och pensionat som finns kvar.

Det aktuella planområdet ligger nära stranden och har karaktären av ett småskaligt centrum, med Strandhotellet, Hallandsgården och en närliggande äldre kiosk. Den senare är uppförd som telegraf och kiosk under början av 1900-talet och utgör trots senare ombyggnader ett miljöskapande inslag. En bit söder om Strandhotellet ligger en nybyggd butiks- och restaurangbyggnad. Tidigare fanns här en äldre konsumbyggnad som idag är riven. Mellan Strandhotellet och dess tidigare annex Hallandsgården breder en stor parkeringsplats ut sig.

Strandhotellet är beläget på tomten där nuvarande Kustvägen möter Birger Pers väg. Framför den långa fasaden mot Kustvägen finns en gräsplan med grusgångar. På tomten står ett par äldre trädgårdsstatyer. Gräsplanen inramas av ett omålat trästaket. Öster och söder om hotellet har under senare tid tillkommit ett flertal tätt placerade kubliknande byggnader.

Vid korsningen utanför hotellet är vägen belagd med smågatsten. En bit väster om Strandhotellet, där Birger Pers väg möter Sibyllavägen, ligger Hallandsgården, vilken tidigare utgjort ett annex till Strandhotellet. Byggnaden som ursprungligen låg som en solitär intill stranden är idag omgiven av bebyggelse.

Ovan: Strandhotellet. I bakgrunden skymtar de kubliknande hus som uppfördes intill byggnaden 2011.

T.h: Området sydväst om Strandhotellet är idag obebyggt och består av en öppen gräsplan.

I Mellbystrand finns blandad bebyggelse från olika tidsperioder. Här syns Birger Pers väg med Hal-landsgården till höger och Strandhotellet i bakgrunden.

Höga sanddyner gränsar av bebyggelsen från havet. I dynerna ligger utspridda äldre dynstugor.

Den lilla kioskbyggnaden intill Strandhotellet är välbevarad till sin karaktär och miljöskapande i området.

STRANDHOTELLET

Beskrivning

Strandhotellet är uppförd i 20-talsklassicistisk stil med fasader i en rik panelarkitektur. Grundläggningen består av slätputsad och målad betong. Två gavelvända byggnadsdelar flankerar det långa mittpartiet med veranda/loggia och elegant arkad. Taket är av så kallad säterityp, tvådelat med smala fönsterpartier mellan takfallen, och takfallen täcks av enkupigt tegel. Fasaderna är klädda med ljusgul lockpanel där lockbrädornas hörn är avfasade i nederkant. Avdelande pilastrar, knutar och vindskivor är målade i grönt. Inuti verandan är panelen rödmålad. Byggnaden har en ovanlig och dekorativ fönsterutformning med höga, småspröjsade, sexkantiga fönster. Den övre fönsterbågen har korsade, diagonalställda spröjs. Längs gavelpartierna, ovanför de sexkantiga fönsterna sitter fyra små runda spröjsade fönster, s.k oxögon. Överst på gavlarna sitter även lunettfönster. Byggnaden har flera äldre välbevarade trädörrar av olika utformning. De dörrar som bytts ut är ersatta med kopior av originaldörrarna. Kolonnerna i arkaden är av vitmålad betong och kröns av gjutna figuriner. En enkel takfris dekorerar takfoten. Taknocken kröns av tre skorstenar/ventilationshuvar, konstfullt avtäckta och i plåt och med dekor i smidesjärn, vilka målats i samma gröna kulör som vindskivor och knutar. Byggnaden har en källarvåning.

På baksidan, i vinkel, finns en utskjutande byggnadsvolym i två våningar. Denna del har något enklare fönsterutformning med småspröjsade tvåluftsfönster som har rak avslutning i ovankant. I norra delen, närmast Birger Pers väg, har byggnaden senare byggts till med ett kök och en inglasad veranda. Framför verandan mot Kustvägen finns idag en påbyggd uteservering av tillfällig karaktär som avviker från övriga byggnaden.

Invändigt ligger de publika delarna, såsom matsalar, vestibuler och dansbana, i

Strandhotellet med den rikt dekorerade frontfasaden vänd mot Kustvägen.

huvudsak i väster ut mot kustvägen medan ekonomi- och personalutrymmena ligger mot öster. De publika delarna består av stora rum med högt i tak utsmyckade med målad och snickrad, rik dekor på väggar och tak medan ekonomi- och personalutrymmen är enkelt hållna utan utsmyckning.

Värdeomdöme

Strandhotellet i Mellbystrand är en av hallandskustens värdefullaste byggnader ur ett kulturhistoriskt perspektiv. Byggnaden är en mycket välbevarad, tydlig representant och symbol för halländskt badortsliv och dess utveckling under 1900-talet. Förutom byggnadens samhällshistoriska och pedagogiska betydelse utgör den rika träarkitekturen i 1920-talsklassicism, både exteriört och interiört, ett unikt inslag av stort arkitekturhistoriskt och arkitektoniskt värde.

Strandhotellets fasader uppvisar mångfalden i 1920-talsklassicismen med dess bruk av antikinspirerade former från olika stilepoker.

Ovan tv: Loggian.

Ovan i mitten: Trappa och entrédörr

Närmast th: Detalj fönsterparti.

Ovan th och längst th: Fasaderna mot baksidan har nästan samma detaljrikedom som fasaderna mot framsidan.

HALLANDSGÅRDEN

Beskrivning

Hallandsgården består av tre sammanbyggda envånings längor med hotellrum som bildar en U-formad och halvsluten gårdsplan som vänder sig mot Strandhotellet. Centrerat på den mellersta längan finns ett gavelparti med gavlar åt två håll, varsnock är något högre än resten av byggnaden.

Byggnaden har stilmässigt drag av både 20-talsklassicism och nationalromantik med en utformning som har inspirerats av traditionella hallandslängor. Fasaden är klädd med röd lockpanel. Några fasader är fortfarande slamfärgsmålade, medan vissa sidor blivit ommålade i en täckande färgtyp av modern karaktär.

Taket är ett sadeltak som täcks av enkupigt lertegel. Fönstren består av spröjsade tvåluftsfönster i trä, vilka är målade i en vit kulör, samt små rektangulära badrumsfönster. På gavlarna sitter lunettfönster. Mot innergården sträcker sig en arkad längs samtliga fasader. Arkaden bärs upp av vita fyrkantiga träpelare och golvet består av tegelplattor. Längs arkaden finns separata dörrar till varje hotellrum. Dörrarna är i trä och utförda i 20-talsklassicistisk stil med ett kvadratisk fönster vars spröjs bildar en diagonalställd kvadrat. Dörrarnas framsidor täcks av panel. I byggnadens sydvästra hörn finns en liten vitputsad utskjutande byggnadsdel med skorsten som troligtvis innehåller pannrum.

Värdeomdöme

Hallandsgården bevarar i allt väsentligt sin ursprungliga karaktär från 1920-talet. Byggnaden representerar med sin tidstypiskt nedtonade formspråk badortens pensionsliv. Fysiska uttryck för detta är bl.a, hästskoformen, arkaden/loggian med rumsdörrar mot innergården, träfasaden inklusive fönster och dörrar samt tegeltaket.

Hallandsgården påminner om de traditionella kringbyggda hallandslängorna.

Ovan: Arkadgången med tegelgolv och tidstypiska dörrar i trä.

Ovan th: Den halvslutna innergården.

Närmast th: Den södra fasaden med en "snedluta" och skorsten.

Längst th: Fasaden mot Birger Pers väg. Mellan de större fönsterna sitter små rektangulära fönster.

FÖRSLAG TILL SKYDDSBESTÄMMELSER

Strandhotellet

- r Byggnad får inte rivas.
- k₁ Kulturhistoriskt värdefull byggnad som ska bibehållas till karaktär, form, volym och material.
- k₂ Fönster och dörrar ska till form, material, indelning och proportioner utformas enligt ursprungligt utförande.
- k₃ Fasader av lockpanel med snickeridetaljer ska bibehållas enligt nuvarande utformning avseende material, indelning, proportioner och detaljeringsnivå.
- k₄ Takets form och volym ska bibehållas. Takmaterial ska vara enkupigt lertegel. Utsmyckade ventilationshuvor i plåt ska bibehållas enligt befintligt utförande.
- k₅ Loggian med arkad ska bibehållas enligt befintligt utförande med tegelgolv och pelare i betong med figuriner.
- q₁ Särskilt värdefull interiör. Ursprungliga tak- och väggmålningar samt fältindelningar i publika utrymmen ska bevaras.
- a Bygglov krävs även för underhåll.

Hallandsgården

- r Byggnad får inte rivas.
- k₁ Kulturhistoriskt värdefull byggnad som ska bibehållas till karaktär, form, volym och material.
- k₂ Fönster och dörrar ska till form, material, indelning och proportioner utformas enligt ursprungligt utförande.
- k₆ Panel ska ha faluröd kulör. Fönster, dörrar och foder ska vara vita.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Kulturmiljö Hallands arkiv

Lantmäteriet: Historiska kartor

Ahnlund, Björn, *Strandhotellet: byggnadsantikvarisk förundersökning*, Kulturmiljö Halland, Halmstad, 2010

Bevarandeplan - Kulturhistorisk inventering: Mellbystrand, Skummeslövsstrand, Skottorp. Landsantikvarien, Hallands läns museer, Halmstad, 1997

Vykorten i denna rapport har insamlats och skannats in av Föreningen Gamla Laholm.

POSTADRESS: TOLLSGATAN 7 | 302 32 HALMSTAD | TEL: 035-19 26 00

E-POST: [KANSLI@KULTURMILJOHALLAND.SE](mailto:kansli@kulturmiljohalland.se) | HEMSIDA: [WWW.KULTURMILJOHALLAND.SE](http://www.kulturmiljohalland.se)